

Наталія МУЛЯР,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри культурології та мистецької освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

Лариса КОСТЮК,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри культурології та мистецької освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ПРОЕКТНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ ІНТЕГРУВАННЯ ГАЛУЗЕЙ «СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВО» ТА «МИСТЕЦТВО» В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті висвітлено педагогічні умови інтегрування освітніх галузей «Суспільствознавство» та «Мистецтво»; розкрито методичні особливості впровадження проектної технології на уроках «Я у світі»; проаналізовано застосування методів мистецької діяльності в процесі роботи над проектом «Славетні українці».

Ключові слова: проектна технологія, освітній процес, інтеграція, освітня галузь, початкова школа, мистецтво, «Я у світі».

В статье освещены педагогические условия интеграции образовательных отраслей «Обществоведение» и «Искусство»; раскрыты методические особенности внедрения проектной технологии на уроках «Я в мире»; проанализированы особенности применения методов творческой деятельности в процессе работы над проектом «Славные украинцы».

Ключевые слова: проектная технология, образовательный процесс, интеграция, образовательная отрасль, начальная школа, искусство, «Я в мире».

Pedagogical conditions of integration of «Social Science» and «Art» educational branches are highlighted in the article; methodical peculiarities of the implementation of the project technology at «Me in the world» are revealed; the peculiarities of the application of methods of artistic activity in the process of working on the project «Glorious Ukrainians» are analyzed.

Key words: project technology, educational process, integration, educational branch, primary school, art, «Me in the world».

Постановка проблеми. Головним завданням сучасної початкової школи, його пріоритетною освітньою метою є якісна підготовка молодого покоління до життя в новому демократичному європейському суспільстві. Незаперечним є той факт, що учень

має володіти незалежною думкою, особистими роздумами та судженнями, які б відповідали вимогам ключових компетентностей. Цьому сприятиме інтеграція освітніх галузей «Суспільствознавство» та «Мистецтво» на уроках навчального предмета «Я у світі» з творчим використанням проектних технологій. Однак нерідко вчителі-практики стикаються з труднощами, пов'язаними з недостатньою адаптацією проектної технології до сучасних умов, відсутністю потрібного навчально-методичного забезпечення. Ці утруднення і ризики можна зменшити завдяки наданню педагогам різноманітних методичних матеріалів із ретельно опрацьованими проектами різних типів і різноманітної тематики, що є доцільними для впровадження в освітній процес початкової школи.

Застосування проектної технології як на уроках «Я у світі», так і в позакласній роботі є важливим засобом сучасної освіти і громадянського виховання, розвитку критичного мислення і творчих здібностей дитини. Дана технологія стимулює навчально-пізнавальну активність учнів, сприяє створенню плідного освітнього середовища й утвердженню системного характеру навчання та самонавчання. Вона відповідає вимогам Національної доктрини розвитку освіти щодо переходу до нового типу гуманістично-інноваційної освіти, коли увага зосереджується на процесі набуття школярами життєвих компетентностей. Пошуки й аргументація допомагають komponувати і застосовувати нові знання та інформацію з різноманітних джерел, використовуючи при цьому сучасні технології для виконання конкретних завдань, що сприяє розвитку критичного мислення й прагнення до саморозвитку та творчості.

Отже, вчитель виконує роль координатора, консультанта, носія інформації, а учень – активного розробника та виконавця проекту. Проектна технологія забезпечує перехід від традиційних освітніх технологій до нового типу навчання.

Вона посилює його розвивальний характер та передбачає спільну, обґрунтовану, сплановану й усвідомлену діяльність партнерів, що вчать. Водночас проєктна технологія спрямована на формування в учнів певної системи інтелектуальних і практичних умінь, орієнтована на виконання соціальних ролей та вдосконалення особистості.

Зважаючи на вищезначене, цілком доцільним і актуальним постає ґрунтовне вивчення проєктної технології та особливостей її впровадження в освітах «Я у світі» як один із методів інтегрування освітніх галузей «Суспільствознавство» та «Мистецтво» в початковій школі.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Аналіз наукової та науково-методичної літератури засвідчує той факт, що в сучасній педагогічній теорії питання застосування проєктної технології розглядалися в таких аспектах: загальна теорія педагогічного проєктування (В. С. Безрукова, В. П. Беспалько, І. Я. Лернер, В. В. Краєвський); проєктування педагогічних систем внутрішньо-шкільного управління (С. А. Гільманов, Л. М. Горбунова, Г. Є. Капто, О. М. Касьянова, О. В. Лоренсов, О. М. Моїсєєв); проєктування педагогічних ситуацій для управління навчально-пізнавальною і навчально-творчою діяльністю (Л. А. Загота, В. І. Сипченко, Л. В. Ричкова, К. В. Ярьсько).

Проблеми педагогічного проєктування розглядаються також у працях В. Докучаєвої, А. Лігоцького, О. Коберника, Т. Подобєдової, І. Коновальчука. Особливого значення педагогічне проєктування набуває в ракурсі відбору та конструювання змісту вищої освіти, яка має швидко реагувати на нові вимоги до підготовки фахівців, оперативного оновлюючи при цьому зміст навчання.

Мета статті – розкрити методичні особливості інтеграції освітніх галузей «Суспільствознавство» та «Мистецтво» в освітньому процесі початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція України у європейське і світове співтовариство передбачає розвиток особистості, її духовної, мистецької та естетичної культури, що визначає основні напрями освітнього процесу Нової української школи. Одним із пріоритетних шляхів оновлення визнано компетентнісний підхід у змісті початкової освіти, тобто «...не знання заради знань, а вміння їх застосовувати в реальному житті» [5]. Українськими вченими він розглядається за різними напрямками: вміння вчитись як ключова компетентність (О. Савченко), досвід зарубіжних країн і стратегія впровадження в українську систему освіти (Н. Бібік, О. Сухомлинська, О. Пометун, О. Овчарук, С. Трубачева), формування життєвої компетентності учнів загальноосвітніх шкіл України (І. Єрмаков, І. Яшук та ін.).

Завданнями нової української школи є формування в особистості загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання та життя в демократичному суспільстві. Вирішення цих завдань вбачаємо в інтеграції галузей початкової загальної освіти «Суспільствознавство» та «Мистецтво».

Суспільствознавча освітня галузь передбачає створення елементарної бази для засвоєння учнями різних видів соціального досвіду, розвитку вмінь

користуватися системою цінностей суспільства, засвоєння правових норм, традицій, культурних і ставово-рольових стандартів поведінки. Розвивальний аспект змісту забезпечується здійсненням творчої діяльності, спрямуванням на оволодіння учнями узагальненими способами дій, рольовим моделюванням способів поведінки в різних ситуаціях, розвитком активного пізнавального ставлення до дійсності [1, с. 89].

Головна мета освітньої галузі «Мистецтво» полягає в розвитку особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва, здатності до сприймання, розуміння і створення художніх образів, потреби в художньо-творчій самореалізації і духовному самовдосконаленні [2, с. 15].

У початковій школі домінуюча роль належить активній художній діяльності і творчому самовираженню дітей у сфері мистецтва. Її основними завданнями є пробудження в учнів інтересу до мистецтва, залучення до художньо-творчої діяльності в музичному, образотворчому (візуальному), хореографічному, театральному та екранних видах мистецтва. На основі такої взаємодії у школярів формується цілісне художнє світосприймання і світовідчуття, система естетичних ідеалів і смаків, почуття реальної відповідальності за збереження культурних надбань суспільства. Доцільним, на нашу думку, є взаємозв'язок мистецької галузі з іншими гуманітарними предметами (наприклад, заняття з хореографії, образотворчого мистецтва, елементи театального мистецтва із предметом «Я у світі»). Упровадження в шкільну практику такого художнього комплексу дасть змогу розширити асоціативні уявлення, збагатити світовідчуття, розвинути сенсорну, емоційну та інтелектуальну сфери учнів.

Наше стійке переконання полягає в тому, що кожен учитель формує свою педагогічну систему, яка допомагає створити найоптимальніші умови для максимального творчого розвитку школяра. Загальноновизнано, що мистецтво може відігравати вагомий евристичну роль, адже живопис, музика, театр, хореографія створюють такий комплекс засобів виразності, який дає свободу грі фантазії, уяви, нагадує про гармонію, недосяжні системному аналізу, активізує прояви інтуїції та пошукової ініціативи.

Успішній інтеграції освітніх галузей початкової загальної освіти «Суспільствознавство» та «Мистецтво» сприятиме організація проєктної діяльності. Вважаємо, що саме метод проєктів дає змогу учням системно оволодіти знаннями; поживити інтерес до культурно-історичних цінностей українського народу, його традицій та духовності; сформувати життєву та мистецьку компетентності, що якнайкраще стимулюватимуть мотивацію навчання на уроках; вільно орієнтуватися в інформаційному середовищі та самостійно користуватися інтернет-ресурсами; брати участь у пошуково-дослідницькій діяльності усього проєктно-технологічного ланцюжка.

Перевагу у створенні проєктів надаємо творчим, адже саме вони залучають учнів до процесу творчої діяльності (від ідеї до її практичної реалізації). Роботу над творчим проєктом «Славетні Українці» пропонуємо здійснювати поетапно в кожній із груп: славетні історичні постаті (Володимир Великий, Богдан Хмельницький); славетні літературні діячі (Леся Українка, Іван Франко); славетні українці в галузі мистецтва (Володимир Івасюк, Богдан Ступка) тощо.

Наша система роботи над творчим проектом будується на основі використання сучасних методів та засобів навчання, зокрема таких творчих прийомів:

1) *Вечір-портрет* – прийом, в якому йдеться про театралізовану біографію певної конкретної людини або якогось людського гурту, яких об'єднує щось спільне (фах, сімейні відносини, місце проживання, спільне навчання або робота тощо). Здебільшого такі вечори присвячуються ювілеям та іншим знаменним датам у житті видатних людей і дають змогу не лише розповісти про особу, але й продемонструвати та розкрити її образ усіма наявними в організатора засобами. Сценарії вечорів-портретів є яскравими зразками документальної драматургії. До кожного з них добирається значний за обсягом біографічний матеріал. Із цією метою можуть використовуватися колективна розповідь, інтерв'ю, показ кінофрагментів, пісні, демонстрація світлин, читання документів, віршів, постановка уривків із п'єс тощо. Усе це допомагає відобразити багатогранний образ людини, зацентувати увагу на найважливіших рисах її характеру [2, с. 103].

Особливе місце серед форм театральної діяльності належить театралізованій грі, які відкривають простір для участі дітей у різноманітних видах самостійної художньої діяльності, сприяють розкриттю та розвитку їхніх художньо-творчих здібностей, збагаченню мистецьких знань, виробленню естетичного смаку тощо.

2) *Театралізована гра* відтворює типові дії певного персонажа. Це не лише наслідування та імітація, але й вільна творча побудова, що ґрунтується на вихідних уявленнях дитини про поведінку. Під час гри в дитини виникає бажання за власною ініціативою підкорятися різним вимогам. Гра озброює вихованця способами активного відтворення моделювання за допомогою зовнішніх предметних дій такого змісту, якими за інших умов не має можливості по-справжньому оволодіти [2, с. 99]. До театралізованих ігор належать ігри-драматизації, ігри на теми літературних творів та сюжетно-рольові.

3) *Хореографічна постановка*. На основі використання різноманітних специфічних прийомів і засобів хореографічного мистецтва учні мають можливість активно брати участь у колективній творчій діяльності, вчать спілкуватися, допомагати один одному, долучаються до народних традицій, ознайомлюються з малими жанрами народної творчості, пізнають красу та стають духовно багатими особистостями – творцями культури, історії свого народу.

Таким чином, мистецька творчість школярів має значний вплив на їхній розвиток, адже участь дітей у будь-якій театральній, музичній або хореографічній постановці примушує їх творчо думати, аналізувати, давати оцінку дійовій особі, партнеру, собі, тобто постійно знаходитися в процесі пізнання, відкривати нове в собі і навколишньому світі. Сценічне мистецтво формує в учнів цілісний погляд на світ, сприяє не лише естетичному сприйняттю та оцінюванню, але й насамперед естетичній діяльності, що формує творця – активну, ініціативну особистість. У процесі творчої діяльності здійснюється активне залучення школярів до естетичних, а також моральних, світоглядних та пізнавальних цінностей [2, с. 98].

Використання методу проектів як педагогічної технології при викладанні курсу «Я у світі» пробуджує в учнів інтерес, змушує мислити нестандартно, сприймати оновлений світ і себе в ньому адекватно, сприяє виробленню наукових та естетичних суджень, допомагає влаштувати власне життя

за гуманістичними законами. Виконання таких завдань сприяє розвитку творчих здібностей, уяви, фантазії, уваги, спостережливості; збагачує знання школярів про природу, суспільне життя, трудову діяльність людей; формує мовленнєві вміння, комунікативно-творчі здібності; викликає інтерес до навчання та робить його цікавим, пізнавальним, розвивальним.

Працюючи над творчим проектом «Славетні українці», учні залучаються до пошуку інформації про видатних людей; вчать працювати самостійно та в групах, пізнавати відомих постатей свого краю; розвивають уміння зосереджувати увагу на певній темі, аналізувати, порівнювати, узагальнювати; декламують вірші славетних людей; формують творчу уяву, комунікативні здібності (наприклад, при інсценізації казки І. Франка «Лисиця і журавель»).

Висновки. Учителю нової української школи слід зробити рішучий крок назустріч мистецтву, зокрема сценічному як надійному помічникові у важливій справі виховання молодших школярів. В освітніх закладах кожен педагог має усвідомити, що без мистецької діяльності виховний процес є досить буденним і менш цікавим. У зв'язку з цим має утвердитися думка, що театральна, хореографічна творчість – це не формування майбутнього артиста або дитяча розвага, а важливий навчально-виховний засіб особистісного розвитку школярів на основі виявлення індивідуальних здібностей, різнобічних естетичних потреб та інтересів.

Робота над творчим проектом «Славетні українці» сприятиме розкриттю здібностей, талантів дітей, викликати бажання творчо працювати. Використання проектного навчання формуватиме та розвиватиме пізнавальну активність учнів, сприятиме розвитку вмінь самостійно набувати знання, поєднувати їх у певну систему та використовувати в реальному житті. Учні ставатимуть не пасивними «споживачами» знань, а долучатимуться до творчої діяльності і сприйматимуть її з неабияким зацікавленням.

Таким чином, використання методу проектів сприяє розвитку соціально активного, освіченого громадянина України, формує життєві компетентності школярів за допомогою рефлексії їхніх дій, оскільки саме вони допомагають учням проявити вміння і здібності в дорослому житті, орієнтуватися в сучасному суспільстві, приймати правильні рішення в нестандартних ситуаціях, аналізувати й контролювати власну діяльність, вирішувати проблеми, працювати в команді та брати активну участь у суспільних проєктах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дротенко В. І. Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство»: навч.-методич. посіб. / В. І. Дротенко, Л. Б. Костюк, Н. М. Муляр. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. І. Франка, 2015. – 242 с.
2. Дротенко В. І. Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою викладання / В. І. Дротенко, Н. М. Муляр. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. І. Франка, 2013. – 127 с.
3. Забродська Л. М. Інформаційно-методичне забезпечення проектно-технологічної діяльності вчителя: наук.-методич. посіб. / Л. М. Забродська, О. В. Онопрієнко. – Х.: ВГ «Основа», 2007. – 208 с.
4. Косогова О. О. Метод проектів у практиці сучасної школи / О. О. Косогова. – Х.: Ранок, 2011. – 144 с.

5. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nus.org.ua/wpcontent/uploads/2017/08/NewSchool_Presentation-final_18-08-2017.pdf.

6. Онопрієнко О. Метод проектів у початковій школі / О. Онопрієнко. – К. : Шк. світ, 2007. – 128 с.

7. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.

8. Осмоловський А. Від навчального проекту до соціальної самореалізації особистості / А. Осмоловський, Л. Василенко // Шлях освіти. – 2000. – № 2. – С. 34–37.

9. Перспективні освітні технології : наук.-метод. посіб. / за ред. Г. С. Сазоненко. – К. : Гопак, 2000. – 560 с.

Дата надходження до редакції: 10.09.2018 р.

УДК 37. 211.24

Ірина ОНИЩУК,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ САМОВИРАЖЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлюються основні аспекти дослідження сформованості культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти на констатувальному етапі експерименту. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури розглядаються структурні компоненти (когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий). Виокремлюються критерії та показники оцінки міри сформованості культури самовираження, роль яких виконують властивості особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти, що відповідають основним векторам педагогічної діяльності (діловому, аскіологічному, комунікативному, перетворювальному) та на цій основі визначається типологія сформованості досліджуваного явища.

Ключові слова: культура самовираження, індивідуальна культура, самоорганізована діяльність, творча діяльність, типологія сформованості культури самовираження в майбутніх фахівців дошкільної освіти.

В статье освещаются основные аспекты исследования формирования культуры самовыражения будущих воспитателей дошкольных учреждений на констатирующем этапе эксперимента. На основе анализа психолого-педагогической литературы рассматриваются структурные компоненты (когнитивный, эмоционально-ценностный, поведенческий). Выделяются критерии и показатели оценки степени сформированности культуры самовыражения, роль которых выполняют свойства личности будущих специалистов дошкольного образования,

соответствующие основным векторам педагогической деятельности (деловому, аскіологическому, коммуникативному, преобразовательному) и на этой основе определяется типология сформированности культуры самовыражения будущих воспитателей.

Ключевые слова: культура самовыражения, индивидуальная культура, самоорганизующаяся деятельность, творческая деятельность, типология сформированности культуры самовыражения будущих специалистов дошкольного образования.

This article covers the main aspects of the study of the formation of the culture of self-expression of future educators of pre-school establishments at the stage of the experiment. In particular, the structural components (cognitive, emotional, and behavioral, behavioral) are specified on the basis of the nail of psychological and pedagogical literature; criteria and indicators of estimation of the formation of the culture of self-expression are singled out; criteria and indicators of estimation of the formation of the culture of self-expression, which are the characteristics of the personality of future specialists in preschool education, are singled out, corresponding to the main vectors of pedagogical activity (business, asciiological, communicative, transformative) and on this basis the typology of the formed phenomenon is determined.

Key words: self-expression culture, individual culture, self-organized activity, creative activity, typology of the culture of self-expression in future specialists in preschool education.